

„Tehetség, szorgalom, hivatás”

Tanulmánykötet

Kézirat lezárva: 2021. június 25.

"Tehetség, szorgalom, hivatás"

Kiadja:
a Magyar Rendészettudományi Társaság
Vám- és Pénzügyőri Tagozata

Szerkesztette:
Csaba Zágon és
Zsámbokiné Ficskovszky Ágnes

Felelős kiadó:
Szabó Andrea

ISBN: 978-615-81879-0-9

A mű szerzői jogilag védett. Minden jog, így különösen a sokszorosítás, terjesztés és fordítás joga fenntartva. A mű a kiadó írásbeli hozzájárulása nélkül részeiben sem reprodukálható, elektronikus rendszerek felhasználásával nem dolgozható fel, azokban nem tárolható, azokkal nem sokszorosítható és nem terjeszthető.

Tartalomjegyzék

Szerzők.....	7
Lektorok.....	11
Lectori Salutem!.....	13

Tanulmányok

Christián László - Lippai Zsolt: Kakukktojás vagy új rendészeti alappillér?	17
Gonda Éva: Az Europol hospitáció hasznosítása a pénzügyi nyomozók képzése terén	31
Kakócz Krisztián – Vedó Attila: A toloncolás szabály- és szervezetrendszere a második világháború előtt.....	43
Kovács Gábor: A vezetői kompetenciák fejlesztésének lehetőségei a Rendészettudományi Kar hallgatóinak körében	57
Magasvári Adrienn: Egy új jogviszony „születése” – az adó- és vámhatósági szolgálati jogviszony vizsgálata	69
Molnár Katalin: Mi harminc? Tudománymetria helyett – Szerzőtársas játék.....	87
Nyeste Péter: A modern bűnügyi hírszerzés modelljeinek fejlődése	103
Pajor Andrea: Adóigazgatási tisztviselők képzése	115
Sallai János - Borszéki Judit: Egy megvalósítható utópia? Közös munkanyelv keresése a nemzetközi rendőri együttműködés kezdetén.....	129
Suba László: Nyelvhelyesség a közszférában: Létkérdés vagy úri huncutság?	143
Szabó Andrea - Hájer Tamara: A vámfelsőoktatás uniós elismerési eljárásának elemei.....	153
Szlify Gábor: Okos adózás, okos adóigazgatás – Minden ami okos, de mit is jelent pontosan?	181

Kutatási eredmények

Balla József - Kiss Lajos: A rendvédelmi szervező szakirányú továbbképzési szak indításának legfontosabb tapasztalatai.....	197
Borzán Anita - Szekeres Bernadett: A digitalizáció hatása a gazdasági szakismeretek és a számvitel oktatására.....	211
Duchon Jenő: Tanulási stílus és játékos típus összevetése felnőttéknél, az oktatási folyamat játékosítása céljából	223
Erdős Ákos - Somogyi Ágnes: Koffeinhasználat és koffeinhasználati zavar vizsgálata rendészeti hallgatók körében	237
Halasi Nóra: Feltáró kutatás a hivatástudat és motiváció jelentőségének vizsgálatára, a Hajdú-Bihar Megyei Adó- és Vámigazgatóság személyi állományának összefüggésében	251

Suba László*: Nyelvhelyesség a közszférában: Létkérdés vagy úri huncutság?

„A magyart is tanulni kell, még a született magyarnak is.
Ha nem csiszolja, újítja folytonosan, beroszódásodik.”
/Kodály Zoltán/

Absztrakt

A szerző azt vizsgálja tanulmányában, hogy milyen szerepe van a nyelv helyes használatának – kiemelten a helyesírásnak és a helyesejtésnek – az állami (közigazgatási, rendészeti) szervezetek működésében. A kérdést három oldalról közelíti meg: a szervezeti kultúra szempontjából, a nyelvművelés felől, illetve a gyakorlati hasznosság oldaláról. A téma kifejtéséhez elméleti alapként szolgál a magyar nyelv sztenderdizációjának a vizsgálata, ezzel összefüggésben pedig a nyelvművelés történetének rövid áttekintése és szerepének bemutatása. A leíró és az előíró nyelvészet körüli viták felvillantása után a szerző utóbbi mellett foglal állást, s ezen az elvi alapon érvel a nyelvhasználat, mint a szervezeti kultúra egyik látható elemének kiemelkedő fontossága mellett.

Kulcsszavak: *közigazgatás, Nemzeti Adó- és Vámhivatal, nyelv, rendészet, szervezeti kultúra;*

Abstract

In his study, the author examines the role of the correct use of language – especially correct writing and correct pronunciation – in the functioning of state (administrative, law enforcement) organizations. It examines three sides: organizational culture, language education, and the practical usefulness perspectives. The theoretical basis of this topic is exploring the standardization opportunities of the Hungarian language and a brief overview of the history of language education. After sparking controversy over descriptive and prescriptive linguistics, the author favours the latter, arguing on this moral basis for the paramount importance of language use as a visible element of organizational culture.

Keywords: *Administration, organizational culture, public administration.*

A helyesírásról és a helyesejtésről

Szerény, egyáltalán nem tudományos értékű, de annál határozottabb tapasztalataim szerint az emberek döntő többsége – a nyolc osztályt végzettektől a tudományos fokozattal bírókig – hadilábon áll a helyesírással. Ki-ki a maga szintjén persze: a legkevésbé művelt embertársaink számára olykor még egyszerű magyar szavak leírása is gondot okoz, a magas szintű tudományos problémákkal foglalkozók pedig sokszor olyan hibákat ejtenek, amelyek nem tekinthetők ugyan súlyosnak, mégis csökkentik az általuk papírra vetett gondolatok

* Suba László dr., pénzügyőr alezredes, tanársegéd, Nemzeti Közszoigalati Egyetem Rendészettudományi Kar, Vám- és Pénzügyőri Tanszék, <https://orcid.org/0000-0001-6251-4654>, suba.laszlo@uni-nke.hu

értékét. „A helyesírás a nyilvános, hivatalos írásbeliség szabályokba foglalt, elvárt írásmódja. Ezt tanítják az iskolákban, ezt kéri számon a hivatalos, nyilvános fórumokon. Azonban létezik, létezhet ettől eltérő írásgyakorlat is. Az iskolások sokszor produkálnak nem helyes formákat. Ezt az iskola rossz jeggyel torolja meg. Mivel nem mindenki tanulja meg alaposan a helyesírást, sokaknak egész életére rossz, szégyenletes emlék marad az írás, vagy egyáltalán nem írnak, vagy csak maguknak, és nem mutatják meg másoknak. Ha megmutatják, mindig szabadkoznak: ezt csak magamnak írtam, nem felel meg az elvárt írásbeli követelményeknek.”³⁶⁸

Leíró vagy előíró nyelvészet?

Az európai nyelvek többsége – köztük a magyar nyelv is – sztenderdizált, ráadásul a magyar nyelvi kultúrát erős normaközpontúság jellemzi. Egy nyelv sztenderd változatának kialakítása a **sztenderdizáció**, amely egy társadalmi, gazdasági vagy politikai hatalommal rendelkező csoporthoz köthető. Ez a folyamat Magyarországon a 19. század első felében ment végbe, a sztenderd változat társadalmi megítélésének változása azonban csak egy évszázaddal később következett be: a 20. század első felében fölértékelődött a sztenderd változat, ezzel együtt a nem-sztenderd (területi) változatok leértékelődtek.³⁶⁹ Nagy László úgy vélekedik, hogy a sztenderd változat jellemzésénél csak az írott sztenderdről lehet tulajdonságokat megfogalmazni, mert a beszélt sztenderd változat nem határolható körül úgy, mint a kodifikált normának megfelelő írott sztenderd.³⁷⁰ Nézetem szerint ugyanakkor a beszélt nyelvben is föllelhető sztenderd változat, igaz, hogy ez jóval több variációban (vagy pontosabban: több szinten) létezik, mint az írott magyar nyelv sztenderd változata. Az írott nyelvi sztenderd csupán alakváltozatokat enged meg (fel/föl, e-mail/imél, tbc/tébécé stb.),³⁷¹ míg a beszélt nyelv sztenderdizált változatának tekinthető elsősorban a közszolgálati rádió bemondóinak beszéde, azonban e szint alatt is léteznek a beszélt nyelvnek olyan változatai, amelyeket még sztenderdnek tekinthetünk (pl. a közszolgálati rádiós/televíziós műsorvezetőké vagy a tanároké). Adódhat az ellenvetés, hogy a rádióbemondó beszéde művi, mesterkéltséggel, így soha senki nem beszél. Pedig mindössze arról van szó, hogy a rádióbemondó előadói eszközökkel éri el azt a hitelességet, amely a köznapi beszéd sajátja. „Köznapi beszédünk során arra külön nem kell figyelni, hogy mikor emelkedjen a hangunk, egy-egy szóra mikor kerüljön nyomaték.”³⁷² A rádió-előadók beszédére viszont jellemző, hogy „az automatizmus beszédünk elemeit nem vezérli, s csupán képességeinkre, ügyességünkre vagyunk utalva, hogy mondandónkat hitelesnek tűnően, pontosan, jól érthetően adjuk elő”.³⁷³

A nyelv sztenderdizációjával kapcsolatban merül föl a **lingvicizmus** fogalma. Ez nem más, mint nyelvi alapú diszkrimináció: a lingvicizmus ideológiája szerint egyes emberek jól, mások pedig nem jól beszélnek/használgják a nyelvet. Lingvicizmus az is, amikor valakit a nem-sztenderd formák miatt ér hátrányos megkülönböztetés, például az iskolai oktatásban.³⁷⁴

³⁶⁸ BALÁZS Géza: Hatalom és helyesírás. In: BOZSIK Gabriella (szerk.): Két évtized a helyesírásért. EKF Líceum Kiadó, Eger, 2008. pp. 15–27.

³⁶⁹ NAGY László: Metanyelvi ismeretek, nyelvi attitűdök, értékítéletek vizsgálata tanítójelöltek körében. Doktori értekezés. Szeged, 2018. p. 15. <https://doi.org/10.14232/phd.9886>

³⁷⁰ NAGY i. m. (2018) p. 16.

³⁷¹ Vö. A magyar helyesírás szabályai. 12. kiad. Akadémiai Kiadó, Bp., 2015.

³⁷² HORVÁTH Lajos: Beszéd a rádióban. Tanácsok kezdőknek és haladóknak. Magyar Rádió Rt., Bp., 2002. p. 31.

³⁷³ HORVÁTH i. m. (2002) p. 32.

³⁷⁴ NAGY i. m. (2018) p. 17.

Nagy ismerteti a lingvicizmus visszaszorításának lehetséges módszereit, köztük Sándor nézetét, aki a nyelvi bizonytalanság csökkentésében és a nyelvi türelem eszményének nyelvészek közreműködésével való terjesztésében látja a megoldást – közelebből például az iskolai oktatás során a megbélyegző javítások kerülésében.³⁷⁵⁻³⁷⁶

A nyelv sztenderdizációja és az ezzel összefüggésben létező lingvicizmus problémaköre fölveti a kérdést: szükség van-e *leíró* nyelvészet helyett/mellett *előíró* nyelvészetre? Sándor Klára ezzel kapcsolatban így érvel: „Elég arra gondolni, mi lenne a véleményünk arról a fizikusról, aki nem leírni akarná, hogy az inga hogyan mozog, vagy hogy egy leeső tárgy hogyan gyorsul, hanem előírni, hogy ezt hogyan tegye; mit gondolnánk arról az etológusról, aki nem megfigyelni és leírni akarná az állatok viselkedését, hanem rávenni őket, hogy úgy viselkedjenek, ahogyan szerinte egy tigrisnek, egy sasnak vagy egy kutyának viselkednie *illik*; vagy mi a véleményünk azokról a történészekről, akik nem a meglévő adatokat, hanem politikai érdekeket vagy saját ízlésüket követve írják a történelmet.”³⁷⁷ Ezzel szemben Balázs Géza szerint „a nyelvművelődés (tanítás és önálló tanulás) célja [...] az egyén nyelvhasználatában bizonyos automatizmusok, valamint az önreflexivitás, a saját nyelvhasználatra való figyelés képességének kialakítása. Ehhez jó szolgálatot tehet a – kétségtelenül egyfajta »elit«, magasabb rendű műveltséget sugalló – hibáztató nyelvművelés is, amely hozzájárul a »hibaérzék« növeléséhez”.³⁷⁸

A helyesírás és a helyesejtés szerepe a mindennapokban

Magyarországon történelmileg úgy alakult a helyzet, hogy az **előíró nyelvészet** még mindig erőteljesen jelen van a mindennapokban. Az iskolában **a nyelvtanórákon** nem csupán a magyar leíró nyelvtan egyes részeit tanuljuk (a hangtant, a szófajtant, a mondattant stb.), tehát nem csupán ismereteket szerzünk a magyar nyelvről. Emellett még nyelvművelő munka is folyik, hiszen a helyesírási és nyelvhelyességi ismeretek megtanítása, az e téren ejtett tanulói hibák érdemjeggyel való értékelése, továbbá a hibák kijavítása ekként értékelhető – vagyis a tanár **előírja** a diáknak, hogy hogyan használja a magyar nyelvet. „A hazai kerettantervekben és a 2020-ban módosítottnak címkézett, valójában azonban teljesen új Nemzeti alaptantervben [...] nem csekély szerep jut a helyesírásnak: mint témakör és mint elérendő cél, elsajátítandó ismeret, készség számos helyen és formában egyaránt megjelenik a szabályozó dokumentumokban.”³⁷⁹ Az iskola falain kívül is folyik/folyt nyelvművelés, például **az igényes médiában**. Hogy csak néhány példát említsek a múltból és a jelenből: a Magyar Rádióban *Édes anyanyelvünk* címmel Lőrincze Lajos műsora, *Beszélni nehez!* címmel Péchy Blanka és Deme László heti tízperce, vagy a Balázs Géza nevével fémjelzett *Tetten ért szavak*; a közszolgálati televíziókban a *Hej, hej, helyesírás* szintén Balázs Gézával, vagy korábban Grétsy László és Vágó István közös műsora *Álljunk meg egy szóra!* címmel. Ha olyan nyelvművelésre keresünk példát, amely nem „házhoz jön”, hanem mi magunk kereshetjük föl, akkor a többi között a Magyar Nyelvi Szolgáltató Irodát, a Manyszit említhetjük, amely folyamatosan és ingyenesen ad segítséget helyesírási kérdésekben bárkinek, aki az ott

³⁷⁵ uo.

³⁷⁶ Vö. SÁNDOR Klára: „A nyílt társadalmi diszkrimináció utolsó bástyája” az emberek nyelvhasználata. *Replika*, 2001/11. szám. pp. 241–259. <http://real.mtak.hu/22329/>

³⁷⁷ SÁNDOR i. m. (2001).

³⁷⁸ BALÁZS Géza: A fenntartható magyar nyelv. Nyelvépítéset – nyelvösszeomlás – nyelvstratégia. Inter-IKU, Bp., 2018. p. 33.

³⁷⁹ JÁNK István: A helyesírás-tanítás helye és szerepe a nyelvtanórán és az iskolában. *ACTA Universitatis de Carolo Eszterházy nominatae, Sectio Linguistica Hungarica*, 2020/46. szám. pp. 45–56. <https://doi.org/10.46437/actauniversitaterhazylinguistica.2020.45>

dolgozó nyelvészekhez fordul. A mai napig is működő, bár kifejezetten a nyelvhasználat szabadságát hirdető műsor a Klubrádióban a Nadasdy Ádám és Kálmán László által vezetett *Szószátyár*.

Ha meg akarjuk érteni, hogy miért vált Magyarországon ennyire fontossá a magyar nyelv szabályainak meghatározása és folyamatos terjesztése, akkor minden bizonnyal Kazinczy Ferencig, a nyelvújításig kell visszatekintenünk. „A 18. század végén és a 19. században a magyar irodalom a politikával is összefonódott s a nyelvpallérozással is (az etalon mindkét tekintetben Kazinczy); [...] Úgy tűnik, a magyar kultúrába mélyen beépült az irodalom–nyelv–nemzet összekapcsolása – az iskolai tananyagtól nyilván nem függetlenül.”³⁸⁰ „A 19. század eleji felvilágosodás és reformkor ültette el mélyen a magyar köztudatban azt, hogy a nemzeti lét alapja a nyelv, általában a nyelv érték, amelyet lehetőség szerint mindenkinek gondolni és fejleszteni kell.”³⁸¹ Nem véletlen, hogy ebben a korban alapították a Magyar Tudományos Akadémiát (1825), és az Akadémia gondozásában nem sokkal később jelent meg az első helyesírási szabályzat, a **Magyar helyesírás' és szóragasztás' főbb szabályai** (1832). Szerkesztői kellő türelemmel és alázattal kezdtek a munkához; Döbrentei Gábor titoknok előszava e gondolatokkal zárul: „Nem akarván ennél fogva a' Társaság, az általa megállítotttra nézve, egyszer mindenkorra lenni parancsoló, szabadjokra hagyja még tagjainak is, hogy e' szabásokat, midőn tulajdon személyükben állnak elé munkájokkal, általlátásukhoz képest követhessék. Győzzön a' mi jobb! ez a' Társaság' szava, okokkal kíván ő vezetője lenni a' kivilágulás szerint alakuló köz megegyezésnek, fennhézázó 's önkényü vezér nem.”³⁸² – E folyamat további, immár a szóbeliséget érintő állomása volt Kodály Zoltán 1937. december 9-én az Eötvös Kollégium volt tagjai szövetségének közgyűlésén *Riadó* címmel elmondott – szűk egy évvel később a rádió nyilvánossága előtt megismételt – beszéde, melyben Kodály így fogalmazott: „Nálunk semmi beszédkultúra, semmi oktatás nincs, sőt a hangzó beszéd alaptörvényei sincsenek tisztázva.”³⁸³ A figyelemfelhívás nyomán rendezték meg 1939-ben Budapesten az első egyetemi kiejtési versenyt,³⁸⁴ amelyet még kettő követett; e kezdeményezés utódjának tekinthetjük a Péchy Blanka által létrehozott Kazinczy-alapítványt, amelynek támogatásával 1966-ban megrendezhették – s azóta is évente megrendezik – a középiskolások kiejtési versenyét.

A nyelvhasználat szerepe az állami szervezeteknél

Mint fentebb láthattuk, viták folynak arról, hogy miként értékelendő a nyelv sztenderdizálása, miként arról is, hogy mennyire lehetünk elnézőek a mindennapokban a nyelvi (helyesírási, kiejtési, nyelvhelyességi) hibákat ejtő embertársainkkal szemben. Egyáltalán mit tekintünk hibának? De vajon mi a szerepe a sztenderdizált nyelvnek, a helyes nyelvhasználatnak az állami szervezetek esetében? Öncélú akadémikuskodásnak vagy céltudatos elvárásnak tekinthető-e, ha kijelentjük, hogy az állami (közigazgatási, rendészeti) szervezet minden megnyilvánulásának hiánytalanul követnie kell a sztenderdizált nyelv szabályait? Magyarán: helyesírási hiba, nyelvhelyességi probléma, illetve érthetetlen, rossz kiejtéssel elmondott szóbeli közlés e körben nem fordulhat elő?

³⁸⁰ SÁNDOR i. m. (2001) pp. 241–259.

³⁸¹ BALÁZS i. m. (2018) pp. 55–56.

³⁸² Idézi: A magyar helyesírás szabályai. 12. kiad. Akadémiai Kiadó, Bp., 2015. (az előzéklapon)

³⁸³ Idézi: Z. SZABÓ László – WACHA Imre: A Kazinczy-versenyek története. Győr, 1978. p. 7.

³⁸⁴ A verseny egyik nyertese Lőrincze Lajos volt.

Természetesen megeshet, hogy az állami (közigazgatási, rendészeti) szervezet kommunikációja – akár írásban, akár szóban – hibákat tartalmaz. Ez elő is fordul nap mint nap. Célul kell azonban kitűzni, hogy a mindannyiunk érdekében, mindannyiunk adójából tevékenykedő, valamennyiünkre kötelező döntéseket hozó állami szervezetek nyelvhasználata mind írásban, mind szóban kifogástalan legyen. Három gyakorlati szempontot vázolok föl a továbbiakban ennek a kijelentésnek az alátámasztására. Példáimat pedig a Nemzeti Adó- és Vámhivatal (NAV) háza tájáról hozom, tekintettel arra, hogy e szervezetet, illetve egyik jogelődjét ismerem közelebbről immár három évtizede³⁸⁵, illetve ennek kommunikációját kutatom.

Szervezeti kultúra és nyelvhasználat

Mi is tulajdonképpen a **kultúra**? A Magyar Értelmező Kéziszótár szerint a szó első jelentése: „az emberiség által létrehozott anyagi és szellemi értékek összessége. – A művelődésnek vmely területe, ill. vmely korszakban, vmely népnél való megnyilvánulása”.³⁸⁶ A kultúra fogalmának széles körben elterjedt és elfogadott kifejtését olvashatjuk Geert Hofstede és Gert Jan Hofstede művében. A szerzőpáros a kultúrát mentális programnak, az elme szoftverének tartja, mert – mint írják – „a kultúrát tanuljuk, nem velünk született dolog”.³⁸⁷ A kultúra másik ismérve, hogy „mindig kollektív jelenség, mivel legalább részben meg kell osztanunk olyan emberekkel, akik ugyanabban a társadalmi környezetben élnek vagy éltek, amelyben a kultúrát elsajátítottuk”.³⁸⁸ A szerzőpáros a kultúra megnyilvánulási formáit (szimbólumok, hősök, rítusok, értékek) egy hagyma rétegeiként képzelel el, aszerint elhelyezve azokat, hogy melyik mennyire mély vagy ellenkezőleg, mennyire felszínes megnyilvánulása az adott embercsoport kultúrájának. A **szervezeti kultúra** felépítésének egyik legismertebb, *Schein* által megalkotott modellje³⁸⁹ szerint a szervezet mindenki számára látható jellemzői között szerepel (a szervezet fizikai környezetének felépítése, technológiája, termékei, közzétett értéklisái, megfigyelhető rituáléi és szertartásai stb. mellett) **a szervezet által használt nyelv**.³⁹⁰ Mindebből következik, hogy a nyelv a szervezeti kultúra egyik megnyilvánulása. Egy szervezet tehát a nyelvhasználata által is közvetíti a számára fontos értékeket, mind a belső, mind pedig a külső kommunikáció során. Melyek a NAV számára fontos értékek? Mielőtt ezt kifejtem, fontos tisztázni a NAV jogállását, mert ez meghatározza az általa követendő/követett értékeket is. „A Nemzeti Adó- és Vámhivatal (NAV) államigazgatási és fegyveres rendvédelmi feladatokat ellátó, a Kormány eredeti jogalkotói hatáskörében kiadott rendeletében kijelölt miniszter által irányított, központi hivatalként működő központi költségvetési szerv.”³⁹¹ A NAV tehát egyrészt **államigazgatási**, másrészt **rendvédelmi jellegű**, harmadrészt pedig **központi** szervezet. Érvényesnek tekinthetjük tehát a NAV-ra nézve is *Molnár Katalin* megállapítását: „a kommunikációnak meghatározó szerepe van a rendészeti munkában, s erre már a

³⁸⁵ A szerző 1991 óta pénzügyőr; akkor kezdte szolgálatát a Nemzeti Adó- és Vámhivatal egyik jogelődjénél, a Vám- és Pénzügyőrségnél.

³⁸⁶ JUHÁSZ József et al. (szerk.): Magyar Értelmező Kéziszótár. Akadémiai Kiadó, Bp., 1993. pp. 799–800.

³⁸⁷ HOFSTEDÉ, Gert – HOFSTEDÉ, Gert Jan: Kultúrák és szervezetek. Az elme szoftvere. VHE Kft., Pécs, 2008. p. 35.

³⁸⁸ *uo.*

³⁸⁹ Schein modelljét jéghegyként, a látható elemeket a jéghegy látható részeként szokták említeni és ábrázolni; az idézett műben viszont nem szerepel a „jéghegy” kifejezés, továbbá a szerző nem jéghegyként ábrázolja modelljét.

³⁹⁰ SCHEIN, Edgar H.: Organizational culture and leadership, Jossey-Bass, San Francisco, 1985. pp. 25–26.

³⁹¹ 2010. évi CXXII. törvény a Nemzeti Adó- és Vámhivatalról, 1. § (1) bek.

szakemberek képzése során kiemelt figyelmet kell fordítani".³⁹² A követendő értékekről képet kaphatunk a NAV 2021-es munkatervéből,³⁹³ amely szerint folytatni kell a **közérthető kommunikáció** már megkezdett fejlesztését, a többi között a Közérthetőségi Program folytatása, illetve a program 2.0 verziójának kidolgozása, továbbá automatikus szövegjavító alkalmazás fejlesztése révén. A foglalkoztatottakkal szembeni elvárásokat pedig az elmúlt időszakban elkészült kompetenciaterkép tartalmazza. A témánk szempontjából releváns követelmények: kommunikációs készség, önfejlesztés és tanulási készség, szabálykövetés és fegyelmezettség.³⁹⁴ Ha mindezeket egybevetjük, ráadásul közelről szemléljük a NAV Kommunikációs Főosztályának erőfeszítéseit, látható, hogy a sztenderd nyelv használata (a helyesírás, a nyelvhelyesség, a helyesejtés) a NAV szervezeti kultúrájának fontos eleme. Utóbbi, a helyesejtés javítása immár beszédtanár közreműködésével történik.³⁹⁵

S némi történeti előzmény: a Vám- és Pénzügyőrség belső újságjában, a Pénzügyőrök Lapjában igen hasznos rovat indult útjára 1972-ben: a nyelvművelő rovat. *Szalkai Pál* írta az ez évben megjelent első három cikket: *Nyelvi egyveleg*,³⁹⁶ *Különírás – egybeírás*³⁹⁷, illetve *Nyelvi műveltség*³⁹⁸ címmel. Utóbbi így kezdődik: „Aki a magyar nyelv szabályai ellen írásban vagy beszédben vét, attól még lehet jó magyar hazafi, és választott hivatásának, szakmájának kiváló művelője. A nyelvi szabályok ismerete ma már szinte külön szakma, tudomány, nemcsak egyszerűen iskolai tantárgy. A szabályok ismeretének persze vannak fokozatai, mint ahogy a nyelvi vétségek is kisebbek vagy súlyosabbak.”³⁹⁹

Van-e nyelvművelő szerepe a NAV-nak?

Ha már fölvettem az első pillantásra furcsának ható kérdést, rögtön válaszolok is rá: igen, van! Legalábbis kellene, hogy legyen. Ugyanis, ha egy szervezet komolyan gondolja, hogy magas szintű szervezeti kultúrát alakít ki, akkor annak is tudatában kell lennie, hogy ez a szervezeti kultúra és ennek minden megnyilvánulása – a külső szervezeti kommunikáció révén – hat a társadalom tagjaira. *Molnár Katalin* részletesen ír erről, taglalva az egyes rendészeti szervezetek – köztük a NAV – társadalmi szerepét és ennek szerves részeként külső kommunikációjuk jellegzetességeit.⁴⁰⁰ Még gyakorlatiasabb szemszögből: 2019-ben a nav.gov.hu-ról több mint 17 millió letöltés történt, a gazdasági tevékenységet folytató adózók száma mintegy 2 millió, a személyi jövedelemadót bevalló magánszemélyeké 5 millió volt.⁴⁰¹ A NAV tehát szinte minden magyar állampolgárral kapcsolatban áll. Vagyis: ahogyan mint szervezet és ahogyan annak egyes tagjai kommunikálnak, az öntudatlanul is hat a velük kapcsolatba kerülő ügyfelekre.

³⁹² MOLNÁR Katalin: A kommunikáció szerepe a rendészeti munkában. A kommunikációs készségek fejlesztési lehetőségei a rendészeti képzésben. *Határrendészeti Tanulmányok*, 2016/1. szám. pp. 51–54.

³⁹³ NAV Intézményi Munkaterv 2021. https://www.nav.gov.hu/nav/kozerdeku_adatok/kulonos_kozteteli_lista/strategia/NAV_Intezmenyi_Munkat20210429.html (Letöltve: 2021. május 20.)

³⁹⁴ Kompetenciaterkép ügyintézők számára. *#bivatal* (A NAV lapja) III. évf. 1. szám, 2021. március, pp. 12–13.

³⁹⁵ LASZKÁCS Ágnes: Sajnos itt se szusi süli. *#bivatal* (A NAV lapja) III. évf. 1. szám, 2021. március, p. 28.

³⁹⁶ Szalkai Pál: Nyelvi egyveleg. *Pénzügyőrök Lapja*, XXIV. évf. 1972/8–9. szám. p. 10.

³⁹⁷ Szalkai Pál: Különírás – egybeírás. *Pénzügyőrök Lapja*, XXIV. évf. 1972/12. szám. p. 7.

³⁹⁸ Szalkai Pál: Nyelvi műveltség. *Pénzügyőrök Lapja*, XXIV. évf. 1972/10. szám, p. 7.

³⁹⁹ uo.

⁴⁰⁰ MOLNÁR Katalin: Rendészeti kommunikáció – a média tükrében. Kézikönyv és szemelvénygyűjtemény a rendészeti szakújságíró szakirányú továbbképzési szak hallgatóinak. Dialóg Campus Kiadó, Bp., 2018.

⁴⁰¹ NAV évkönyv 2019. <https://www.nav.gov.hu/nav/kiadvanyok> (Letöltve: 2021. május 20.)

Péchy Blanka véleménye „szerint ma olyan fontos a helyes magyar beszéd, miként a nyelvújítás korában maga a nyelv volt, hiszen a film, a rádió, a televízió közvetítésével egy-egy hang egyidejűleg százazrekhez és milliókhoz jut el, egyszerre tömegeket nevelhet a helyes magyar beszédre.”⁴⁰² Balázs Géza így fogalmaz: „Szükség van arra, hogy az egyik legnagyobb nyelvbefolyásoló erő, a média átgondolt, választékbővítő, példát mutató, ismeretterjesztő, ha úgy tetszik: **tanító minta legyen**”.⁴⁰³ Úgy gondolom, hogy az általam kiemelt kívánalom – a média tanító minta legyen – megfogalmazható mindenkire és minden szervezetre, aki, amely sok emberrel áll kapcsolatban, s így módja és lehetősége (!) van a nyelvművelésre. Igaz ez a közigazgatás és a rendszet szervezeteire, s mint ilyenre, a NAV-ra is.

A csalók nem jártak nyelvtanórára – vagy ha igen, nem figyeltek

Végül egy nagyon gyakorlati szempontra hívom föl a figyelmet, amely összefügg a szervezeti kultúra kérdésével is. Örömteli folyamat, hogy a magyarországi közigazgatás egyre nagyobb mértékben e-közigazgatásként működik. Ebben kiemelt szerepe van a NAV-nak; rövid időn belül az állami adó- és vámhatóság lehet az első teljesen papírmentes hivatal. A digitális tér azonban veszélyeket is rejt magában. Szerencsére nem túl gyakran, de előfordul, hogy bűnözők a NAV névvel és arculati elemeivel visszaélve olyan üzeneteket küldenek számos ímélcímre, amelyben valamilyen előnnyel (mondjuk adó-visszatérítés lehetőségével) kecsegtetve rábírnák a címzettek egy részét, hogy érzékeny adatokat adjanak meg magukról.

Álljon itt csak egy példa a Nemzeti Kibervédelmi Intézet (NKI) riasztásai közül: „A Nemzetbiztonsági Szakszolgálat Nemzeti Kibervédelmi Intézet (NBSZ NKI) információi szerint jelentős növekedés tapasztalható a NAV névvel visszaélő adathalász tevékenységekkel kapcsolatban. Az adathalász csalók a közelgő adóbevallási időszakra hivatkozva igyekeznek bizalmas információkat szerezni, ezt leggyakrabban az üzenetekben található link segítségével próbálják meg elérni, amely egy adathalász honlaphoz vezet.”⁴⁰⁴ A riasztást több képernyőkép illusztrálja, ezek közül alább látható az egyik.

⁴⁰² Idézi: Z. SZABÓ László – WACHA Imre: A Kazinczy-versenyek története. Győr, 1978. p. 20.

⁴⁰³ BALÁZS Géza: A közszolgálatosság mint nyelv gazdagítás. In: BOGNÁR Nándor (szerk.) Anyanyelvi konferencia, 2003. december 1. Magyar Rádió, Bp., 2003. pp. 79–84. (Kiemelés tőlem: S. L.)

⁴⁰⁴ Tájékoztató a NAV névvel visszaélő adathalászattal kapcsolatban (2020. január 14.) <https://nki.gov.hu/figyelmeztetesek/tajekoztatas/tajekoztatas-a-nav-nevel-visszaelo-adathalaszattal-kapcsolatban/> (Letöltve: 2021. május 20.)

1. kép: NAV adathalász levél bemutatása a Nemzeti Kibervédelmi Intézet honlapján.
Forrás: <https://nki.gov.hu/figyelmeztetesek/tajekoztatas/tajekoztatas-a-nav-nevevel-visszaelo-adathalaszattal-kapcsolatban/> (Letöltve: 2021. május 20.)

Mint látható (és erre az NKI is figyelmeztet), az üzenet már első ránézésre is gyanút kelthet, a nyelvtani hibák és a hivatalostól eltérő nyelvezet – például a következtlenül váltakozó tegező és magázó megszólítás – miatt. Az adóhivatal továbbá (mivel a saját szemszögéből fogalmaz) nem „*kifizetett*”, hanem „*befizetett*” adóról írna, illetve a pénz „*visszaszerzése*” sem vall hivatalos levélre. Végül pedig az utolsó bekezdés mondandója egyáltalán nem kapcsolódik az előző tartalomhoz.

Mi ebből a tanulság? Addig, amíg az internetes csalók igényessé nem válnak nyelvhasználatukat illetően, a valós hivatali üzenetek (legalábbis nyelvi szempontból) jól megkülönböztethetőek az adathalászok által küldöttektől az igényes, szabályos nyelvhasználat révén.

Összegzés

A magyar nyelv, hasonlóan a legtöbb európai nyelvhez, sztenderdizált, ráadásul erős normaközpontúság jellemzi. Ezzel összefüggésben tapasztalható jelenség a lingvicizmus, a nyelvi diszkrimináció, amelynek egyik formája a nyelvet helytelenül használók negatív megkülönböztetése. A nyelvészek egy része – s mellettük mások, köztük a szerző is – fontosnak tartja a nyelvművelést, illetve ennek előfeltételeként a nyelv sztenderdizációját. A nyelvművelésnek több évszázadra visszanyúló hagyománya van Magyarországon, s a szerző

mevlátása szerint az állami szervezetek kommunikációjának egyik szerepe is éppen az, hogy „tanító minta legyen”. A közigazgatási és a rendészeti szervezetrendszer szervezeti kultúrájának szerves része a nyelvhasználat, amely sokat elmond az adott szervezetről. Végül pedig nem mellékes gyakorlati szempont, hogy a digitális világban az internetes csálók üzeneteitől a nyelvhasználat révén is meg lehet különböztetni a hatóság által küldött valódi tartalmakat.

Felhasznált irodalom

- [1] 2010. évi CXXII. törvény a Nemzeti Adó- és Vámhivatalról
- [2] A magyar helyesírás szabályai. 12. kiad. Akadémiai Kiadó, Bp., 2015.
- [3] BALÁZS Géza: A fenntartható magyar nyelv. Nyelvépítézet – nyelvösszeomlás – nyelvstratégia. Inter-IKU, Bp., 2018.
- [4] BALÁZS Géza: A közszolgáltatóság mint nyelvgaadagítás. In: Bognár Nándor (szerk.) Anyanyelvi konferencia, 2003. december 1. Magyar Rádió, Bp., 2003. pp. 79–84.
- [5] BALÁZS Géza: Hatalom és helyesírás. In: BOZSIK Gabriella (szerk.) Két évtized a helyesírásért. EKF Líceum Kiadó, Eger, 2008. pp. 15–27.
- [6] HOFSTEDE, Gert – HOFSTEDE, Gert Jan: Kultúrák és szervezetek. Az elme szoftvere. VHE Kft., Pécs, 2008.
- [7] HORVÁTH Lajos: Beszéd a rádióban. Tanácsok kezdőknek és haladóknak. Magyar Rádió Rt., Bp., 2002.
- [8] JÁNK István: A helyesírás-tanítás helye és szerepe a nyelvtanórán és az iskolában. *ACTA Universitatis de Carolo Eszterházy nominatae, Sectio Linguistica Hungarica*, 2020/46. szám. pp. 45–56. <https://doi.org/10.46437/actauniveszterhazylinguistica.2020.45>
- [9] JUHÁSZ József et al. (szerk.): Magyar Értelmező Kéziszótár. Akadémiai Kiadó, Bp., 1993.
- [10] Kompetenciaterkép ügyintézők számára. #hivatal (A NAV lapja) III. évf. 1. szám, 2021. március, pp. 12–13.
- [11] LASZKÁCS Ágnes: Sajnos itt se szusi süll. #hivatal (A NAV lapja) III. évf. 1. szám, 2021. március, p. 28.
- [12] MOLNÁR Katalin: A kommunikáció szerepe a rendészeti munkában. A kommunikációs készségek fejlesztési lehetőségei a rendészeti képzésben. *Határrendészeti Tanulmányok*, 2016/1., pp. 51–54.
- [13] MOLNÁR Katalin: Rendészeti kommunikáció – a média tükrében. Kézikönyv és szemelvénygyűjtemény a rendészeti szakújságíró szakirányú továbbképzési szak hallgatóinak. Dialóg Campus Kiadó, Bp., 2018.
- [14] NAGY László: Metanyelvi ismeretek, nyelvi attitűdök, értékítéletek vizsgálata tanítójelöltek körében. Doktori értekezés. Szeged, 2018. <https://doi.org/10.14232/phd.9886>
- [15] NAV évkönyv 2019. <https://www.nav.gov.hu/nav/kiadvanyok> (Letöltve: 2021. május 20.)
- [16] NAV Intézményi Munkaterv 2021. https://www.nav.gov.hu/nav/kozerdeku_adatok/kulonos_kozzeteteli_lista/strategia/NAV_Intezmenyi_Munkat20210429.html (Letöltve: 2021. május 20.)
- [17] SÁNDOR Klára: „A nyílt társadalmi diszkrimináció utolsó bástyája” az emberek nyelvhasználatára. *Replika*, 2001/11. szám. pp. 241–259.
- [18] SCHEIN, Edgar H.: Organizational culture and leadership, Jossey-Bass, San Francisco, 1985.

- [19] SZALKAI Pál: Különírás – egybeírás. *Pénzügyőrök Lapja*, XXIV. évf. 1972/12. szám, p. 7.
- [20] SZALKAI Pál: Nyelvi egyveleg. *Pénzügyőrök Lapja*, XXIV. évf. 1972/8–9. szám, p. 10.
- [21] SZALKAI Pál: Nyelvi műveltség. *Pénzügyőrök Lapja*, XXIV. évf. 1972/10. szám, p. 7.
- [22] Tájékoztatás a NAV nevével visszaélő adathalászattal kapcsolatban (2020. január 14.)
<https://nki.gov.hu/figyelmeztetesek/tajekoztatas/tajekoztatas-a-nav-nevevel-visszaelo-adat-halaszattal-kapcsolatban/> (Letöltve: 2021. május 20.)
- [23] Z. SZABÓ László – WACHA Imre: A Kazinczy-versenyek története. Győr, 1978.

Lektor

Molnár Katalin, Dr., egyetemi docens,
Nemzeti Közsolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar,
Rendészeti Magatartástudományi Tanszék,
molnar.katalin@uni-nke.hu